

УДК 615.12(477):303.832

<https://doi.org/10.24959/sphhcj.19.162>

Л. О. ГАЛА

Національний медичний університет імені О. О. Богомольця

АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОНАННЯ АПТЕКОЮ ОСНОВНИХ ФУНКЦІЙ ЗА УМОВ УПРОВАДЖЕННЯ НАЛЕЖНОЇ АПТЕЧНОЇ ПРАКТИКИ В УКРАЇНІ

Мета: дослідження фактичного стану ефективності виконання аптекою своїх функцій за умов упровадження в практичну діяльність вимог Належної аптечної практики (GPP) та окреслення науково-практичних підходів до вирішення існуючих проблем, враховуючи зростання комерційного навантаження на аптеки та посилення гуманістичних тенденцій у суспільстві.

Матеріали та методи: результати анкетування 408 експертів з «дуже високим» та «високим» рівнями компетентності; використано соціологічний, аналітичний, графічний методи дослідження та узагальнення.

Результати дослідження. Установлено, що найбільш вагомою функцією, на думку експертів, є торговельна, зважаючи на перевагу комерційної складової над професійною в організації сучасної діяльності аптечного закладу. Стосовно напрямів ефективної реалізації GPP переважають такі: «отримання, зберігання та відпуск лікарських засобів» (54,3 % опитаних) та «постійний професійний розвиток фахівців» (47,7 %), від яких значною мірою залежить фінансове становище працівників. Виявлено, що 79,4 % експертів порушують правила відпуску рецептурних лікарських засобів. При реалізації безрецептурних ліків лише 42,9 % опитаних використовують протоколи провізора (фармацевта). Серед заходів для урегулювання питань неконтрольованого відпуску ліків населенню фахівці зазначають такі: «забезпечення функціонування страхової медицини» (50,5 %); «посилення контролю за випусканням рецептів лікарями» (61,0 %) та «проведення інформаційної роботи по між населення з приводу запобігання самолікування та безконтрольного прийому ліків» (47,1 %).

Висновки. Установлені проблеми на шляху виконання аптеками соціальної функції потребують об'єднання зусиль державних структур та громадських організацій. Одним із підходів, враховуючи зростання комерційного навантаження на аптеки, за умов підвищення соціальної відповідальності перед суспільством, є розробка й упровадження вимог GPP у практичну фармацію.

Ключові слова: Належна аптечна практика; функції аптеки; соціальна відповідальність аптечних закладів; експертне опитування.

L. O. HALA

Bogomolets National Medical University

ANALYSIS OF THE EFFECTIVENESS OF THE BASIC FUNCTIONS BY A PHARMACY UNDER THE CONDITIONS OF THE GOOD PHARMACY PRACTICE IMPLEMENTATION IN UKRAINE

Aim. To study the actual effectiveness of pharmacy functions under the conditions of implementing the requirements of Good Pharmacy Practice (GPP) and outline scientific and practical approaches to solving the existing problems taking into account the increased commercial load on pharmacies and humanistic trends in society.

Materials and methods. The survey results of 408 experts with "very high" and "high" levels of competence are presented. Sociological, analytical, graphical methods and the method of generalization were used.

Results. It has been determined that the most important function, according to experts, is trade considering the advantages of the commercial component over the professional one in organizing the modern activity of a pharmacy institution. Regarding the directions of effective implementation of GPP, the following directions prevail: "receiving, storing and dispensing of medicines" – 54.3 % of the respondents and "continuous professional development of specialists" (47.7 %), of whom the financial position of employees largely depends on. It has been found that 79.4 % of experts violate the rules for dispensing prescription medicines. When selling OTC medicines only 42.9 % of the respondents use protocols of a pharmacist. Among the measures regulating the issues of uncontrolled dispensing of medicines to the population the experts state "providing the functioning of insurance medicine" (50.5 %); "strengthening of control over prescribing by doctors" (61.0 %) and "carrying out the information work among the population on prevention of self-medication and uncontrolled administration of medicines" (47.1 %).

Conclusions. The problems identified on the way of performing the social function by pharmacies require joint efforts of government authorities and civil society organizations. Taking into account the increased commercial load on pharmacies, in the context of enhancing social responsibility to society, one of the approaches is the development and implementation of GPP requirements in pharmacy practice.

Key words: Good Pharmacy Practice; pharmacy functions; social responsibility of pharmacies; expert survey.

Л. А. ГАЛА

Національний медичний університет імені А. А. Богомольця

АНАЛИЗ ЭФФЕКТИВНОСТИ ВЫПОЛНЕНИЯ АПТЕКОЙ ОСНОВНЫХ ФУНКЦИЙ В УСЛОВИЯХ ВНЕДРЕНИЯ НАДЛЕЖАЩЕЙ АПТЕЧНОЙ ПРАКТИКИ В УКРАИНЕ

Цель: исследование фактического состояния эффективности выполнения аптекой своих функций в условиях внедрения в практическую деятельность требований Надлежащей аптечной практики (GPP) и определение научно-практических подходов к решению существующих проблем, учитывая рост коммерческой нагрузки на аптеки и усиление гуманистических тенденций в обществе.

Материалы и методы: результаты анкетирования 408 экспертов с «очень высоким» и «высоким» уровнями компетентности. Использованы социологический, аналитический, графический методы исследования и обобщения.

Результаты исследования. Установлено, что наиболее весомой функцией, по мнению экспертов, является торговая, в связи с преимущественно коммерческой составляющей над профессиональной в организации современной деятельности аптечного учреждения. Относительно направлений эффективной реализации GPP преобладают следующие: «получение, хранение и отпуск лекарственных средств» – 54,3 % опрошенных и «постоянное профессиональное развитие специалистов» (47,7 %), от которых в значительной степени зависит финансовое положение работников. Выявлено, что 79,4 % экспертов нарушают правила отпуска рецептурных лекарственных средств. При реализации безрецептурных лекарств только 42,9 % опрошенных используют протоколы провизора (фармацевта). Среди мер для урегулирования вопросов неконтролируемого отпуска лекарств населению специалисты отмечают: «обеспечение функционирования страховой медицины» (50,5 %), «усиление контроля за выписыванием рецептов врачами» (61,0 %) и «проведение информационной работы среди населения по поводу предотвращения самолечения и бесконтрольного приема лекарств» (47,1 %).

Выводы. Установленные проблемы на пути выполнения аптеками социальной функции требуют объединения усилий государственных структур и общественных организаций. Одним из подходов, учитывая рост коммерческой нагрузки на аптеки, в условиях повышения социальной ответственности перед обществом, является разработка и внедрение требований GPP в практическую фармацию.

Ключевые слова: Надлежащая аптечная практика; функции аптеки; социальная ответственность аптечных учреждений; экспертный опрос.

Постанова проблеми. На сучасному етапі розвитку вітчизняної системи фармацевтичного забезпечення населення у професійній спільноті все частіше обговорюються питання розробки стандартів Надлежної аптечної практики (Good Pharmacy Practice, GPP) та їх втілення в життя, особливо зважаючи на одночасне посилення як комерційного, так і соціального навантаження на аптечні заклади (програма «Доступні ліки»). Спільна настанова з GPP, яка була задекларована Всесвітньою організацією охорони здоров'я (ВОЗ) і Міжнародною фармацевтичною федерацією (2011), у 2013 році наказом Міністерства охорони здоров'я (МОЗ) України рекомендована для використання як інформаційного джерела при розробці національних стандартів GPP [1, 2]. Окремі складові GPP представлені у вітчизняному законодавстві, що регламентує фармацевтичну діяльність, проте, на відміну від європейських країн, поза увагою, на жаль, залишається ефективно виконання соціальних завдань та формування соціальної відповідальності аптечних закладів перед окремими громадянами, групами хворих та суспільством у цілому. Вважаємо, що ефективність

упровадження в практику Керівництва з GPP в Україні прямо залежить від консолідації зусиль представників МОЗ України, професійних фармацевтичних організацій та об'єднань, працівників практичної фармації та науковців.

Одним із напрямів вирішення проблеми щодо необхідності підвищення соціальної відповідальності аптечних працівників за умов посилення комерційного навантаження на фармацевтичному ринку є питання рецептурного відпуску внаслідок неконтрольного застосування лікарських засобів (ЛЗ) споживачами через низку об'єктивних причин. Упровадження електронних рецептів лише частково вирішує цю проблему для хворих на серцево-судинні захворювання, бронхіальну астму та діабет II типу, які застосовують обмежене урядовою програмою реімбурсації коло найменувань ЛЗ. Зважаючи на вказане вище, розробка питань ефективного упровадження норм і вимог GPP задля підвищення рівня соціальної відповідальності аптек за умов посилення комерційного навантаження на фармацевтичному ринку є актуальною та має соціально-практичне значення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблеми організації ефективного фармацевтичного забезпечення населення за умов посилення комерційного навантаження на аптечні заклади розглядалися в наукових публікаціях: А. А. Котвіцької, І. В. Кубаревої, К. О. Демяник [3]; А. С. Немченко, К. О. Царьової, Л. В. Падецької [4]; Л. В. Терещенко [5]; Н. О. Ткаченко, Л. М. Унгурян, Б. П. Громовика [6]; С. Г. Убогова, В. В. Трохимчука, Г. В. Загорія [7] та ін. Так, висвітлювалися негативні тенденції фармацевтичного забезпечення сільського населення, питання порушення правил рецептурного відпуску ЛЗ та стрімкого поширення невідповідального самолікування, проблеми раціонального споживання антибактеріальних препаратів, обґрунтування доцільності упровадження соціальної відповідальності у фармації, стан упровадження в аптеках рекомендацій GPP.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Проте зазначені автори не досліджували думку фахівців щодо оцінки ефективності виконання аптечним закладом функцій, зокрема соціальної, яка в контексті реалізації стандартів GPP є необхідною складовою процесу підвищення доступності надання фармацевтичної допомоги та послуги населенню відповідно до вимог Національної лікарської політики ВООЗ.

Формулювання цілей статті. Метою роботи стало дослідження фактичного стану ефективності виконання аптекою основних функцій за умов упровадження в практичну діяльність вимог GPP та окреслення науково-практичних підходів до розв'язання існуючих проблем, враховуючи зростання комерційного навантаження на аптеки на фармацевтичному ринку та посилення гуманістичних тенденцій у суспільстві.

Викладення основного матеріалу дослідження. Для з'ясування ситуації щодо ефективності виконання функцій аптечними закладами та з питань сформованості соціальної відповідальності фахівців нами була розроблена анкета, що містила питання закритого і відкритого типу. У період із січня по березень 2019 року анкета була апробована і після внесення коректив використана для проведення анкетування

фахівців м. Києва та 17 областей України (квітень-червень 2019 року). Для визначення необхідного обсягу вибірки респондентів нам необхідно було визначити рівень заданої точності досліджень. Сукупність опитаних у проведених дослідженнях була представлена питомою вагою, тому обсяг вибірки визначався таким чином:

- задається бажаний рівень точності (Δ) та достовірності досліджень; наприклад, точність має бути такою, що допустимий інтервал встановлюється на рівні $\Delta = \pm 0,05$, а 95,0 % – необхідний рівень достовірності;
- визначається коефіцієнт довіри (z), пов'язаний із заданим рівнем достовірності ($z_{0,95} = 1,96$);
- визначається очікувана частка ознаки (p), для якої розраховується похибка; у разі відсутності даних про частку ознаки необхідно було застосовувати те значення, при якому має місце максимальний розмір похибки (50,0 %).

Необхідний розмір вибірки обчислюється за формулою [8]:

$$n = \frac{z^2 p(1-p)}{\Delta^2},$$

де z^2 – коефіцієнт довіри; p – очікувана частка ознаки; Δ^2 – гранична похибка вибірки.

Для граничного розміру похибки вибірки ($\Delta = \pm 0,05$) мінімальний обсяг вибірки складає:

$$n = \frac{1,96^2 \cdot 0,5 \cdot (1 - 0,5)}{0,05^2} = 384,16 = 385.$$

У дослідженнях нами було задіяно 500 експертів. Із метою отримання даних з високим рівнем компетентності на попередньому етапі підготовки анкет для установавання рівня компетентності експертів було визначено п'ять коефіцієнтів (k_1, k_2, k_3, k_4, k_5), які характеризували різні аспекти теоретичної підготовки та рівень практичних навичок провізорів і фармацевтів (освіта, посада, стаж практичної роботи тощо). За показником k_n експерти були розподілені на 5 груп: «дуже низька компетентність» (значення $k_1 = 0,1-0,2$); «низька» ($k_2 = 0,21-0,4$); «достатня» ($k_3 = 0,41-0,6$); «висока» ($k_4 = 0,61-0,8$); «дуже висока» (k_5 близько 1,0). У подальшому використовувалися дані анкет експертів

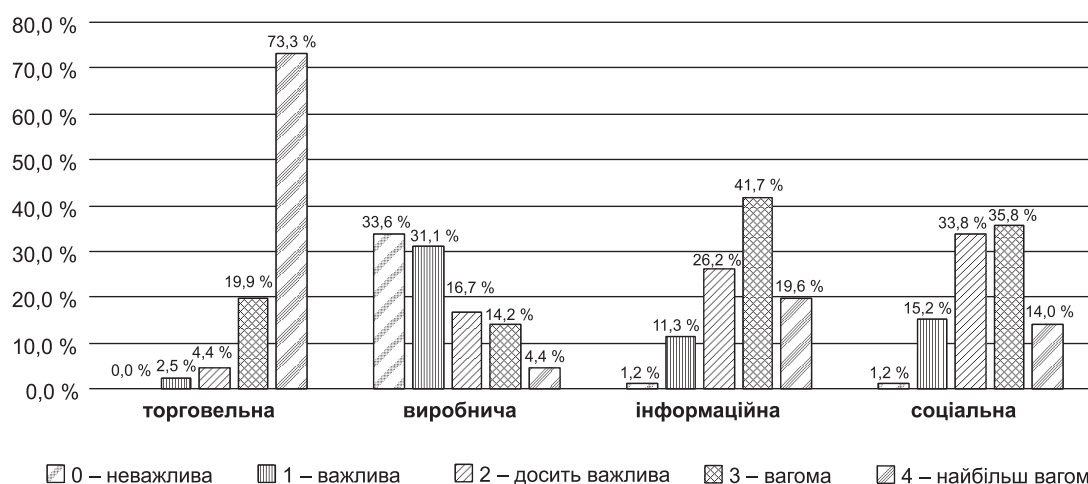

Рис. 1. Аналіз результатів відповідей експертів щодо оцінки пріоритетності функцій аптеки

з «дуже високим» та «високим» рівнями компетентності (408 опитаних – 81,6 % від загальної кількості взятих у роботу анкет).

За результатами досліджень установлено, що переважна більшість експертів мають вищу фармацевтичну освіту (86,5 %), стаж роботи понад 5 років (84,3 %), працюють на посадах завідувача аптекою (21,3 %) або провізора з відпуску ЛЗ (66,7 %). 91,7 % опитаних представляли аптеки приватної та колективної форм власності, 91,2 % – заклади, що належать до регіональних або національних аптекних мереж, 84,8 % – аптекні заклади, що розташовуються у міській місцевості. Далі за допомогою стандартного пакета програм із математичної статистики була проведена перевірка узгодженості їх думок за переліком запитань [8, 9]. За результатами проведеної статистичної обробки даних анкетування нами зроблено висновки щодо узгодженості думок експертів із питань, які були запропоновані в анкеті. Усі статистичні розрахунки виконувалися з використанням статистичного пакета StatSoft. Inc. (2014 р.), STATISTICA версії 12.0 і Excel.

Аналіз відповідей на запитання анкети проводився нами за трьома основними напрямками: «Пріоритетність функцій аптеки та місце серед них соціальної за умов запровадження GPP», «Дотримання правил рецептурного та безрецептурного відпуску ЛЗ», «Оцінка участі аптек в урядовій програмі «Доступні ліки».

Експертам було запропоновано оцінити пріоритетність кожної з функцій аптеки за

шкалою від 4-х до 0 балів, від найбільш вагомої до неважливої. Як відомо, у сучасній системі фармацевтичного забезпечення аптеки мають виконувати чотири основні функції (торговельна, виробнича, інформаційна та соціальна). Результати аналізу думки фахівців за вищезазначеним напрямком дослідження наведено на рис. 1. Установлено, що найбільш вагомою, на думку експертів, є торговельна функція (73,3 %), зважаючи на переваги комерційної складової над професійною в організації діяльності сучасного аптекного закладу. Виробнича функція виявилася неважливою для третини опитаних. Найбільш вагомою зазначена функція є лише для 4,4 % опитаних – переважно це фахівці, що працюють в комунальних (державних) аптеках, а виготовлення ЛЗ за рецептами лікарів є важливою складовою їх роботи. Відповідно до результатів опитування можна стверджувати, що інформаційна та соціальна функції, які є близькими за змістом і логічним навантаженням, показують подібні результати щодо їх пріоритетності в організації роботи аптеки, причому вагомість інформаційної навіть переважає соціальну.

Враховуючи актуальність проблеми запровадження GPP в Україні та соціальну направленість стандартів GPP на підвищення рівня ефективності фармацевтичного забезпечення населення, одним із питань анкети було: «Чи знайоме Вам поняття «Належна аптекна практика»? 96,1 % опитаних експертів відповіли позитивно. Далі респондентам було запропоновано оцінити за шкалою

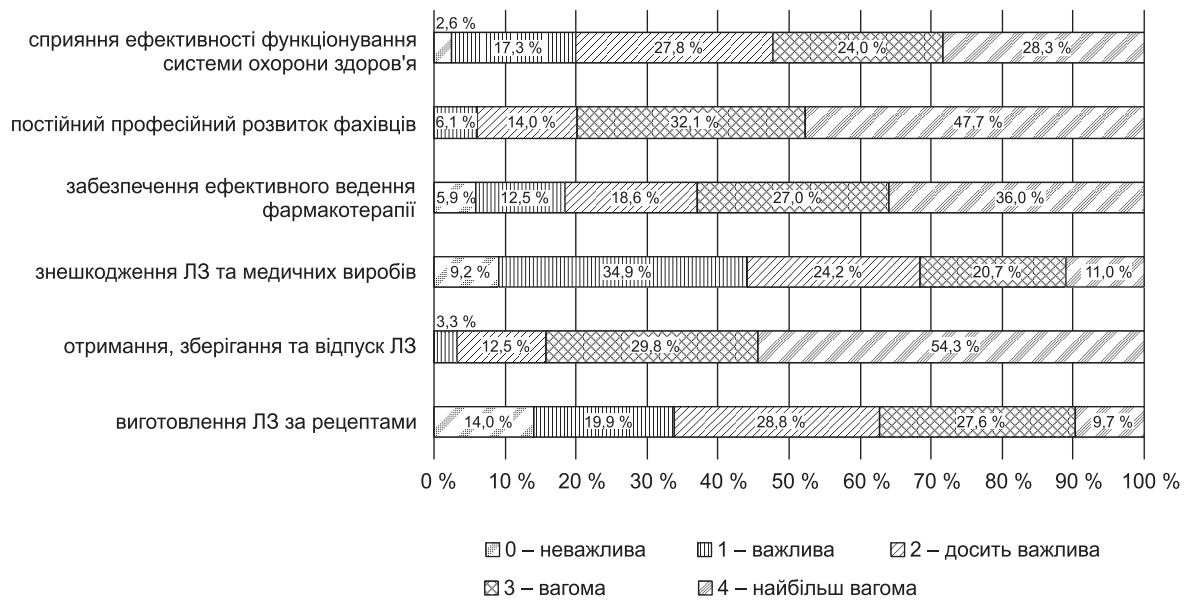

Рис. 2. Результати оцінки рівня важливості напрямів реалізації GPP в організації діяльності аптечних закладів

від 4-х до 0 балів пріоритетність напрямів реалізації GPP, які вони вважають найбільш важливими в роботі. Результати аналізу думки фахівців наведено на рис. 2. Аналіз відповідей експертів свідчить про значну перевагу таких напрямів діяльності, як «отримання, зберігання та відпуск ЛЗ» (54,3 %) та «постійний професійний розвиток фахівців» (47,7 %), від яких залежить заробітна плата працівника та його фінансове становище в цілому. Значну увагу фахівці також приділяють «забезпеченню ефективного ведення фармакотерапії» (36,0 %), пояснюючи відвідувачам аптеки доцільність раціонального застосування ЛЗ, призначених лікарем, та неприпустимість безконтрольного вживання ліків. Разом з тим серед найменш вагомих експерти відмітили «виготовлення ЛЗ за рецептами» (14,0 % опитаних) та «знешкодження ЛЗ та медичних виробів» (9,2 %), що свідчить про відсутність чіткого ставлення працівників аптек до реалізації принципів екологічної відповідальності за неправильне поводження з фармацевтичними відходами, що представлено та задекларовано у міжнародних принципах «Green pharmacy» [10]. Далі встановлено, що 24,0 % експертів вважають вагомим та 28,3 % найбільш вагомим напрямом ефективної реалізації GPP «сприяння ефективності функціонування системи охорони здоров'я», але, на жаль, зважаючи на комерціалізацію

аптечного бізнесу, часу на виконання цієї соціальної функції у працівників аптечних закладів не вистачає.

На думку опитаних, задля підвищення ефективності виконання аптекою належних їй чотирьох функцій, серед переліку запропонованих відповідей найбільшу значущість мали такі: «державна підтримка розвитку аптечної мережі, особливо в сільській місцевості та депресивних регіонах країни» (52,0 %); «посилення державного регулювання цін на фармацевтичному ринку» (48,8 %); «посилення ролі держави в регулюванні доступності ліків для населення» (48,5 %); «підвищення професійного рівня провізорів (фармацевтів)» (45,3 %); «підвищення рівня доходів населення» (53,7 %) та «зростання рівня заробітної плати провізорів (фармацевтів) та лікарів» (66,4 %).

Надалі проаналізуємо думку експертів щодо дотримання правил рецептурного та безрецептурного відпуску ЛЗ у вітчизняних аптеках. Стосовно відпуску рецептурних препаратів без рецепта лікаря 79,4 % відповіли «так», 18,1 % заперечили такі дії, іншим (2,5 %) складно відповісти на це запитання. Розподіл думок експертів стосовно обставин, що обумовлюють таку ситуацію, наведено на рис. 3. Як бачимо, серед найбільш вагомих причин – відповідь «лікарі не виписують рецепти, а хворому потрібна допомога» (50,3 %), адже навіть якщо хвора

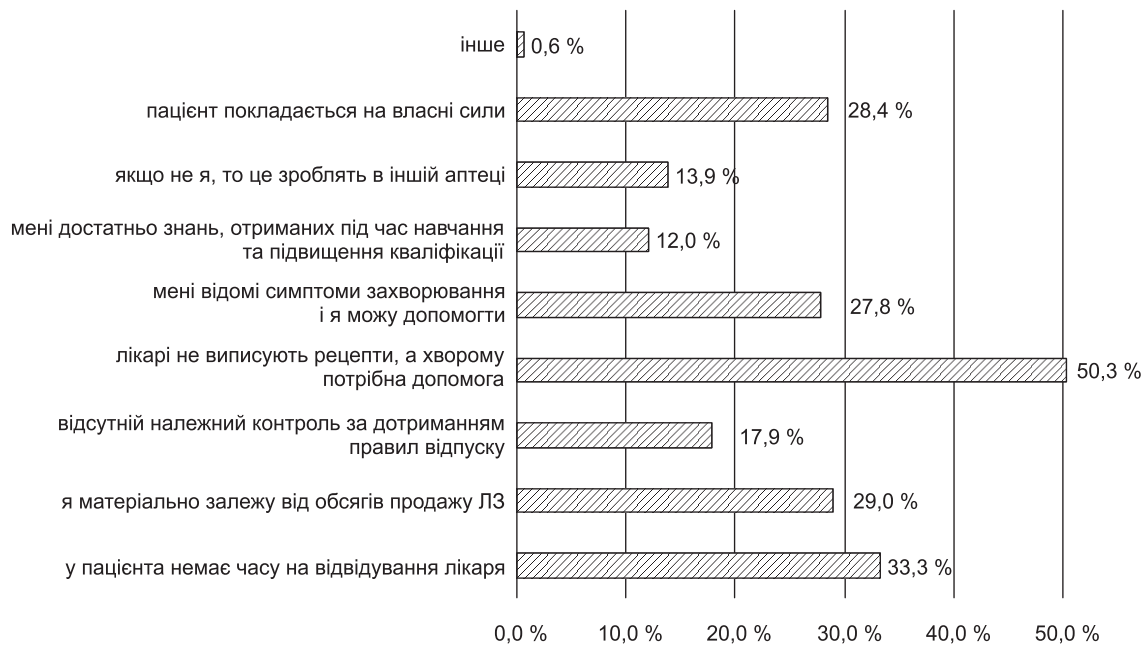

Рис. 3. Характеристика причин, на думку експертів, невиконання правил рецептурного відпуску ЛЗ

людина відвідала лікаря у поліклініці, на руках у неї лише перелік препаратів, за винятком тих ЛЗ, які неможливо в аптеці придбати без рецепта. Також серед важливих чинників – «у пацієнта немає часу на відвідування лікаря» (33,3 %), як правило, це особи працездатного віку. У разі наявності хронічних захворювань споживач сам чітко знає чого потребує, оцінюючи стан свого здоров'я («пацієнт покладається на власні сили», 28,4 %). Разом з тим 27,8 % фахівців відповідають «мені відомі симптоми захворювання і я можу допомогти» і «мені достатньо знань, отриманих під час навчання та підвищення кваліфікації» (12,0 %). На жаль, не в останню чергу причиною такої ситуації є залежність 29,0 % опитаних від суми роздрібного товарообігу аптечного закладу («я матеріально залежу від обсягів продажу ЛЗ»).

При реалізації препаратів, що можуть бути застосовані для самолікування, ситуація щодо рекомендацій використання протоколів провізора (фармацевта) та забезпечення фармацевтичної опіки при відпуску ЛЗ, на нашу думку, не краща. Так, за даними аналізу результатів анкетування встановлено, що при відпуску безрецептурних ЛЗ лише 42,9 % експертів використовують протоколи провізора (фармацевта). Цікавим є той

факт, що з доцільністю зробити протоколи обов'язковими для виконання погоджуються лише 47,1 % фахівців.

Установлено, що майже всі (98,0 %) фахівці знають сутність такого поняття, як «фармацевтична опіка», з яких 42,8 % здійснюють опіку, на їх думку, «завжди при відпуску ЛЗ», 42,0 % – «періодично, коли є час при відпуску», 13,5 % – «інколи, за наявності запитань у відвідувача», інші (1,8 %) – не забезпечують через нестачу часу чи з інших причин. Аналіз чинників, що заважають дотримуватися алгоритму проведення ефективної фармацевтичної опіки при реалізації ЛЗ, наведено на рис. 4. Отже, серед основних причин – «нестача часу при обслуговуванні відвідувачів» унаслідок фінансової залежності фахівця від кількості людей (68,4 %), які потребують ЛЗ чи консультації, та «небажання споживача говорити про власне здоров'я при свідках» (47,1 %) через неможливість забезпечення конфіденційності розмови.

Серед необхідних заходів для урегулювання питань неконтрольованого відпуску ЛЗ населенню фахівці, які відповідали на запитання анкети, зазначили такі: «забезпечення функціонування страхової медицини» (50,5 %); «посилення контролю за виписуванням рецептів лікарями» (61,0 %) та «забезпечення лікарів рецептурними бланками

Рис. 4. Розподіл чинників, що заважають експертам ефективно здійснювати фармацевтичну опіку

в необхідній кількості» (44,9 %); «проведення інформаційної роботи поміж населення з приводу запобігання самолікування та безконтрольного прийому ліків» (47,1 %); «проведення роз'яснювальної роботи серед медичних і фармацевтичних працівників з даного питання» (42,2 %) тощо. Також необхідно зазначити, що 57,6 % фахівців при спілкуванні з відвідувачами аптеки отримують скарги на наявність побічних реакцій чи неефективність ЛЗ при конкретному захворюванні внаслідок неконтрольованого самостійного призначення ЛЗ: «дуже часто» та «часто» – 15,8 % випадків, «періодично» – 46,8 %, «рідко» та «дуже рідко» – 37,4 % експертів. Такі показники свідчать про доцільність роз'яснення відвідувачу необхідності обов'язкового звернення до лікаря у разі, якщо захворювання не можна віднести до категорії незначних нездужань, при яких достатнім буде застосування безрецептурних препаратів.

На останньому етапі дослідження розглянемо результати аналізу участі аптек в урядовій програмі «Доступні ліки». Установлено, що 85,5 % експертів ознайомлені з основними організаційними принципами її функціонування на всіх рівнях реалізації в системі фармацевтичного забезпечення. Слід зазначити, що для оцінки ефективності реалізації програми використовувалися дані лише 29,7 % експертів, які представляли аптечні заклади, задіяні в програмі «Доступні ліки».

Вказане обумовлює необхідність проведення подальших досліджень у цьому напрямку. Отже, результати анкетування 121 експерта з питання ефективності реалізації програми: «дуже ефективно» – 5,0 %; «ефективно» – 60,3 %; «малоефективно» – 24,0 % та «неефективно» – усі інші. Характеристику основних перешкод, на думку експертів, на шляху реалізації державної програми «Доступні ліки» наведено на рис. 5. Тобто основною причиною зниження ефективності запровадження вказаної програми є «відсутність в аптеці окремих ЛЗ із асортименту, що передбачається програмою». Зазначений варіант відповіді відмітили 63,6 % опитаних. Серед перешкод також найбільш вагомими є «складність процедури відвідування сімейного лікаря для отримання рецепта» (39,7 %) та «недостатній рівень компенсації вартості ліків для населення» (38,8 %).

Результати проведеного дослідження фактичного стану виконання аптекою своїх функцій, зокрема соціальної, ефективна реалізація якої вимагає дотримання принципів соціальної відповідальності перед суспільством, дозволили нам сформулювати науково-практичні підходи до розв'язання існуючих проблем на шляху запровадження вимог GPP, насамперед це:

- розробка та поступове запровадження комплексних підходів щодо організації соціально відповідальної моделі «аптечного бізнесу», що відповідає основним нормам та вимогам GPP;

Рис. 5. Аналіз думки експертів стосовно основних перешкод на шляху ефективної реалізації державної програми «Доступні ліки»

- упровадження страхових відносин у системі медичного та фармацевтичного забезпечення населення;
- упровадження механізмів стимулювання дотримання медичними та фармацевтичними фахівцями правил рецептурного відпуску ЛЗ;
- безперервний професійний розвиток фахівців аптечних закладів для поліпшення рівня фармацевтичного забезпечення населення та осмислення їх сучасної ролі в системі охорони здоров'я;
- розробка й упровадження з боку держави ефективних механізмів щодо стимулювання участі аптечних закладів у програмах із забезпечення окремих груп населення або хворих препаратами, вартість яких компенсується, збереження довкілля й т. і.;
- професійна переорієнтація свідомості фахівців із комерційної складової в їх діяльності на ефективне виконання ними соціальних завдань, покладених суспільством.

Висновки

1. За результатами проведеного анкетування експертів з «дуже високим» та «високим» рівнями компетентності встановлено значну перевагу за пріоритетністю виконання торговельної функції аптеки, зважаючи на комерційну спрямованість діяльності аптечних закладів в Україні, що не відповідає основним принципам упровадження GPP.

2. Аналіз відповідей фахівців аптечних закладів свідчить про наявність порушень правил як рецептурного, так і безрецептурного відпуску, що прямо негативно впливає на ефективність фармацевтичного забезпечення населення.

3. Наявність, на думку експертів, перешкод на шляху ефективної реалізації державної програми «Доступні ліки» потребує законодавчого урегулювання, а також розробки дієвих організаційно-економічних підходів до підтримки аптек, що беруть участь у зазначеній програмі.

4. Установлені проблеми на шляху виконання аптечними закладами соціальної функції потребують об'єднання зусиль державних структур, професійних та громадських організацій та науковців. Одним із підходів до розв'язання існуючих проблем, враховуючи зростання комерційного навантаження на аптеки, є розробка й упровадження вимог GPP у практичну фармацію як складової комплексу належних фармацевтичних практик.

Перспективи подальших досліджень.

Перспективним напрямом наших досліджень стане розробка й упровадження в практичну фармацію проектів національних стандартів GPP, спрямованих на забезпечення ефективного виконання аптекою функцій, зокрема соціальної, на тому рівні, який відповідає головній меті Національної лікарської політики ВООЗ.

Конфлікт інтересів: відсутній.

Перелік використаних джерел інформації

1. Належна аптечна практика: Стандарти якості аптечних послуг (Спільна настанова МФФ/ВООЗ з НАП) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/897_009
2. Про настанову ВООЗ та МФФ «Належна аптечна практика: Стандарти якості аптечних послуг» [Електронний ресурс] : наказ МОЗ України № 455 від 30.05.2013. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0455282-13>
3. Котвіцька, А. А. Порівняльний аналіз сучасного стану фармацевтичного забезпечення міського та сільського населення України / А. А. Котвіцька, І. В. Кубарева, К. О. Демяник // Фармацевтичний часопис. – 2014. – № 4. – С. 86–91.
4. Немченко, А. С. Дослідження сучасних проблем рецептурного відпуску лікарських засобів в Україні / А. С. Немченко, К. О. Царьова, Л. В. Падецька // Формування національної лікарської політики за умов впровадження медичного страхування: питання освіти, теорії та практики : матеріали V Всеукр. наук.-освіт. Internet-конф., 12-13 берез. 2019 р., м. Харків. – Х. : НФаУ, 2019. – С. 60–70.
5. Терещенко, Л. В. Оценка проблемы рационального применения антибактериальных препаратов в Украине / Л. В. Терещенко // Рецепт. – 2017. – Т. 20, № 4. – С. 470–479.
6. Ткаченко, Н. О. Теоретико-методологічні аспекти формування комунітарної соціальної відповідальності у фармації / Н. О. Ткаченко, Л. М. Унгурян, Б. П. Громовик // Одеський медичний журнал. – 2014. – № 5 (145). – С. 34–38.
7. Дослідження стану готовності аптечних закладів України до впровадження інтегрованих систем якості / С. Г. Убогов, В. В. Трохимчук, Г. В. Загорій, Л. О. Федорова // Фармацевтичний журнал. – 2019. – № 2. – С. 3–11. doi: 10.32352/0367-3057.2.19.01.
8. Горошанська, О. О. Статистика: основи теорії : навч. посіб. / О. О. Горошанська, О. В. Прокопова. – Х. : Форт, 2014. – 249 с.
9. Мармоза, А. Т. Теорія статистики: підручник / А. Т. Мармоза. – 2-ге вид., перероб. та доп. – К. : Центр навчальної літератури, 2013. – 592 с.
10. FIP statement of policy : Environmentally sustainable pharmacy practice : Green pharmacy [Electronic resource]. – Buenos Aires, Argentina, 2016. – Available at: http://www.fip.org/www/uploads/database_file.php?id=376&table_id=

References

1. *Nalezhna aptechna praktyka: Standarty yakosti aptechnykh posluh (Spilna nastanova MFF/VOOZ z NAP)*. Available at: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/897_009
2. MOZ Ukrainy. (2013). *Nakaz "Pro nastanovu VOOZ ta MFF "Nalezhna aptechna praktyka: Standarty yakosti aptechnykh posluh" No. 455 vid 30.05.2013*. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0455282-13>
3. Kotvitska, A. A. Kubarieva, I. V., Demianyk, K. O. (2014). *Farmatsevychnyi chasopys*, 4, 86–91.
4. Nemchenko, A. S., Tsarova, K. O., Padetska L. V. (2019). Proceeding from Formuvannia natsionalnoi likarskoi polityky za umov vprovadzhenia medychnoho strakhuvannia: pytannia osvity, teorii ta praktyky: *materialy V Vseukr. nauk.-osvitnoi Internet konf.* (pp. 60–70). Kharkiv.
5. Tereshchenko, L. V. (2017). *Retsept*, 20 (4), 470–479.
6. Tkachenko, N. O., Unhurian, L. M., Hromovyk B. P. (2014). *Odeskyi medychnyi zhurnal*, 5, 34–38.
7. Ubohov, S. H., Trokhymchuk, V. V., Zahorii, H. V., Fedorova, L. O. (2019). *Farmatsevychnyi zhurnal*, 2, 3–11.
8. Horoshanska, O. O., Prokopova O. V. (2014). *Statystyka: osnovy teorii*. Kharkiv: Fort.
9. Marmozza, A. T. (2013). *Teoriia statystyky*. Kyiv: Tsentr uchbovoi literatury.
10. *FIP statement of policy : Environmentally sustainable pharmacy practice : Green pharmacy*. (2016). Buenos Aires, Argentina. Available at: http://www.fip.org/www/uploads/database_file.php?id=376&table_id=

Відомості про автора:

Гала Л. О., кандидат фармацевтичних наук, доцент кафедри організації та економіки фармації, Національний медичний університет імені О. О. Богомольця (<http://orcid.org/0000-0002-0086-2706>). E-mail: hala.liliia@gmail.com

Information about author:

Hala L. O., Candidate of Pharmacy (PhD), associate professor of the Department of Organization and Economy of Pharmacy, Bogomolets National Medical University (<http://orcid.org/0000-0002-0086-2706>). E-mail: hala.liliia@gmail.com

Сведения об авторе:

Гала Л. А., кандидат фармацевтических наук, доцент кафедры организации и экономики фармации, Национальный медицинский университет имени А. А. Богомольца (<http://orcid.org/0000-0002-0086-2706>). E-mail: hala.liliia@gmail.com

Надійшла до редакції 18.06.2019 р.